

УДК 343.102(477)

І. А. Грабазій**ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ТОРГІВЛЕЮ ЛЮДЬМИ,
ЯК РІЗНОВИДУ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ**

Розглянуто проблеми боротьби з торгівлею людьми як на міжнародному, так і на державному рівнях. Зроблено аналіз міграційних процесів у державі з метою встановлення трафіку «живого товару». Проведено порівняльно-правовий аналіз міжнародного та національного законодавства в сфері боротьби з торгівлею людьми. Узагальнено статистичні дані іноземних держав та міжнародних організацій з метою виокремлення основних напрямів цього «бізнесу». Досліджено та сформульовано детермінанти торгівлі людьми як різновиду транснаціональної злочинності.

Ключові слова: торгівля людьми, транснаціональна злочинність, міграція, трафік, трансплантація людських органів.

За даними ООН, сьогодні у світі в рабстві перебуває приблизно 27 мільйонів людей, і ця кількість рабів безперервно зростає. Торгівля людьми стала прибутковою діяльністю для транснаціональної організованої злочинності. Статистичні дані переконливо вказують на тенденцію зростання торгівлі людьми в багатьох інших державах світу. Так, якщо за чотири століття класичної работоргівлі її «обіг» не перевищив дванадцять мільйонів чоловік, то за останні тридцять років в самій лише Азії кількість жінок і дітей, проданих у секс-рабство, склала 30 мільйонів. Велика частка цього бізнесу перебуває в руках злочинних організацій.

За оцінками Держдепартаменту США, по всьому світі щорічно продається, купується, затримується і транспортується проти їхньої волі близько 4 млн людей. Міжнародні експерти визначають, що щорічний світовий прибуток від работоргівлі сягає 9,5 млрд доларів. За оцінками інших експертів, загальний обіг цього ринку досягає 19 млрд доларів.

У рабовласницький бізнес втягнуто багато країн світу. Торгівля людьми (trafficking in human beings) – одна із сучасних форм рабства, до яких також належать «потогінні роботи», домашнє рабство, примусові шлюби та ін. Велику частину жертв сучасних форм рабства складають жінки і діти, які вивозяться за кордон з метою сексуальної експлуатації та примусової праці. Работоргівля може набувати й інших форм, наприклад викрадення дітей та їх призов до державних збройних сил або повстанських армій, використання жінок і дітей як домашньої прислуги, що працює на кабальних умовах, використання дітей як вуличних злодюжок і т. ін.

Серед українських учених проблемам боротьби з торгівлею людьми були присвячені праці О. М. Ємця, О. Б. Западнюка, О. Л. Журби, Д. Г. Казначєєва, В. В. Максимова, Ю. С. Нагачевської, А. А. Небитова,

Д. Б. Санакоєва та ін., але детермінанти цих злочинів як різновиду транснаціональної злочинності були висвітлені не повною мірою.

Тому на підставі аналізу міжнародного та національного законодавства, наукових праць учених, які займалися дослідженням проблем боротьби з торгівлею людьми, узагальнюючи статистичні дані іноземних держав та міжнародних організацій щодо міграційних процесів, які відбуваються в світі, **метою** цієї статті ми ставимо дослідити сучасні детермінанти торгівлі людьми як різновиду транснаціональної злочинності.

Виходячи з цих критеріїв країни світу розділилися на три категорії: до першої належать країни, які повністю дотримуються їх (з пострадянських держав до неї увійшла Латвія); до другої категорії – дотримуються не повністю, але прагнуть дотримуватися (у цій групі опинилась більшість пострадянських держав); до третьої – ті країни, уряди яких не повністю дотримуються мінімальних стандартів і не докладають значних зусиль для їх провадження (Киргизстан, Вірменія, Таджикистан, Білорусь і Росія є сусідами в цій групі з Афганістаном, Іраном, Саудівською Аравією, Грецією, Індонезією). Передбачається, що стосовно держав, які належать до третьої категорії, можуть застосовуватися санкції [1, с. 77].

У зв'язку з «прозорими» кордонами і нерозвиненим законодавством Росія стала однією з країн, крізь яку спрямовуються транзитні потоки нелегальних мігрантів і далі – через Україну до Західної Європи. За даними федеральної міграційної служби Росії, тільки в Москві перебуває понад 270 тис. вихідців з Азії, які чекають, коли їх за великі гроші переправлять до США чи в Європу, а скільки їх на Далекому Сході Росії, ніхто точно не знає. У середньому на рік вчиняється понад мільйон спроб незаконного проникнення емігрантів до США. Прибутки організованих злочинних груп від цієї діяльності оцінюються в 3,5 млрд дол. США.

Одним із варіантів цього «бізнесу» є продаж дівчат як наречених заможним чоловікам інших країн, а також дітей з метою їх усиновлення. Новий вид транснаціональної злочинної діяльності – викрадення дітей і торгівля ними з метою використання їхніх органів.

Іншим напрямком цього «бізнесу», побічним для злочинних організацій, є продаж батьками дітей як наречених, причому найчастіше заможним чоловікам з інших країн. Усиновлення як явище також потребує ретельнішого вивчення і регулювання, оскільки міжнародне усиновлення, як про це свідчать дані низки доповідей, перетворилося на багатомільйонний бізнес, в якому плата за дітей із країн Південної та Центральної Америки досягала 20 тис. дол. США.

У низці країн гостро стоїть питання з приводу торгівлі й викрадення грудних дітей. Одна з причин тривоги за долю викрадених дітей пояснюється підозрою, що їх вбивають з метою використання їхніх органів. Хоча відомостей про те, що дітей викрадали саме

з цією метою, дуже мало, але безперечним є одне: «чорний» ринок органів людини існує і приносить прибуток.

За даними ООН, в Аргентині відомі випадки серйозного зловживання процедурою трансплантації, коли у пацієнтів на підставі сфабрикованих сканогам мозку видаляли рогівку очей. Відмічено випадки експорту людських органів з використанням підроблених документів з Аргентини, Бразилії, Гондурасу, Мексики і Перу покупцям з Німеччини, Італії та Швейцарії.

У документах ООН, підготовлених до Всесвітньої конференції про організовану злочинність (Неаполь, 1994 р.) і до дев'ятого конгресу (Каїр, 1995 р.) указувалося, що в Росії було встановлено компанію, яка організовувала вилучення 700 великих органів (нирок, сердець, легенів), понад 1400 зрізів печінки, 18 тис. вилочкових залоз, 2 тис. очей і понад 3 тис. чоловічих яєчок.

Щороку близько 4,5 млн чоловіків, жінок і дітей купуються, продаються, переміщуються й утримуються проти їх волі з метою примусової праці, сексуальної експлуатації, примусового жебрацтва й вилучення органів. За рівнем злочинної прибутковості торгівля людьми посідає одне з перших місць, поступаючись лише доходам від наркобізнесу і торгівлі зброєю [2, с. 63].

Стабільно високий рівень вчинення злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, спостерігається і в Україні, а саме у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській та Харківській областях [3].

Сукупність наведених даних вимальовує картину, за якою Україна перебуває поміж лідерів із постачальників «живого товару» та посідає перші позиції серед країн, в яких торгівля людьми є найпоширенішою.

К. Б. Левченко, зокрема, визначає пріоритетні напрями вивозу українських громадян, серед яких Туреччина, Італія, Іспанія, Німеччина, країни колишньої Югославії, Угорщина, Чехія, Греція, Кіпр, Росія, Об'єднані Арабські Емірати, Ізраїль, США та ін. У міжнародній системі Україна ідентифікована як країна – постачальник жінок на світові ринки «інтимного бізнесу» [4, с. 25].

Ще однією особливістю в системі торгівлі людьми є факт переміщення людей не в будь-які країни під виглядом міграції, зумовленої вибором особи, а більшість торговців шляхом обману пропонує роботу в державах, де вони мають стійкі зв'язки з іншими транснаціональними злочинними організаціями.

Так, С. О. Кривошеев проаналізував міграції мешканців окремих територій [5, с. 35]. Зокрема, жителі Тернопільської області зазвичай мігрують до Італії, Португалії та Іспанії; мешканці Криму – до Туреччини, Об'єднаних Арабських Еміратів, Португалії, Ізраїлю, Сирії, Македонії; жителі Донбасу – до Росії, Сербії, Туреччини та Лівану, а Закарпаття – до Польщі, Угорщини, Чехії та Румунії. Проте метою «інтимного бізнесу» торгівля живим товаром не обмежується.

За умов сьогодення склалася ситуація, що сприяє налагодженню та розповсюдженню злочинної мережі торгівлі «живим товаром». Вона характеризується високим рівнем організації та має транснаціональний характер.

Для визначення оптимальних моделей протидії торгівлі людьми оперативні працівники повинні знати особливості функціонування транснаціональних угруповань та взагалі зміст і причини транснаціональної злочинності. У сучасних наукових дослідженнях укаzuється, що транснаціональна злочинність – це злочинність, що виходить за межі національної юрисдикції конкретної держави, закони якої вона порушує [6, с. 5].

Більш повне визначення поняття транснаціональної організованої злочинності надав Є. Д. Скулиш. Він розглядає цей вид злочинності як соціальне явище глобального характеру, що визначається функціонуванням злочинних організацій та угруповань, які мають розгалужену систему філіалів в інших країнах та багаторівневу систему управління, використовують міжнародні зв'язки для постійного здійснення транзакційних протизаконних операцій, пов'язаних із переміщенням інформації, грошей, людей тощо через державні кордони для одержання суттєвих економічних переваг [7, с. 444].

Однією з ознак такої злочинності є перетинання кордонів. Цей вид злочинності притаманний транснаціональним злочинним організаціям не лише в разі виїздів із злочинною метою за кордон їхніх учасників, але й для пересилання, перетину, переміщення живого товару, транспортування грошових коштів і цінностей, що добуваються злочинним шляхом.

Ми згодні з думкою, що поняття транснаціональної злочинності тісно пов'язане з елементами кримінального середовища, які поділяються на:

- кримінально активне середовище або передзлочинний світ;
- злочинний світ (раніше судимі, що не встали на шлях виправлення, засуджені й позбавлені свободи чи зазнали інших видів покарання тощо);
- організовану злочинність [8, с. 6].

Виходячи з аналізу практики та наукових публікацій, можна зробити висновок, що до категорії «транснаціональних» належать такі злочини:

а) окремі стадії та епізоди яких здійснено на території різних держав;

б) наслідки яких проявляються за межами країн, де їх було вчинено;

в) що становлять небезпеку для внутрішніх інтересів більш ніж однієї країни.

До «транснаціональних злочинців» узвичаєно відносити:

- а) правопорушників, що ховаються від покарання в іншій країні;

б) членів міжнародних кримінальних угруповань, що вчинили або організували злочини, які зачіпають інтереси кількох держав.

Підбиваючи **підсумки** вищевказаному, враховуючи думки вчених та спираючись на дані аналітичних матеріалів, можна визначити такі детермінанти злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, як різновиду транснаціональної злочинної діяльності:

1) поліпшення міждержавних і міжнародних відносин, розширення економічних і соціальних зв'язків, підвищення «прозорості» кордонів, спрощення режиму міжнародних поїздок, розвиток міжнародної торгівлі, поява нових ринків збуту, збільшення міжнародних перевезень – усе це створює комплекс для активної діяльності транснаціональної організованої злочинності та появи нових її видів, у тому числі торгівлі людьми;

2) розвиток міжнародних фінансових мереж, що дозволяють здійснювати швидкий переказ грошей, електронним шляхом, з одного боку, серйозно ускладнює процес регулювання і контролю грошових потоків державою, а з іншого – полегшує приховування грошей, отриманих злочинним шляхом, та їх відмивання в тих країнах, де це можливо;

3) процес міграції населення, що посилюється у світі та окремо в різних країнах, використовують організовані злочинні угруповання (далі – ОЗУ) для створення національних угруповань, які відрізняються більшою згуртованістю і захищеністю від правоохоронних органів; національна солідарність, а іноді й родинні зв'язки, мовний і культурний бар'єри надійно захищають такі угруповання від проникнення в них сторонніх осіб, у тому числі й агентів спецслужб;

4) розбіжності в кримінальному законодавстві та правосудді різних країн використовуються ОЗУ для забезпечення своєї злочинної діяльності: відмивання грошей в країнах, де немає відповідальності за ці дії, уникнення від оподаткування, заняття постачанням незаконних товарів і послуг в регіонах із слабким правовим регулюванням цієї комерційної діяльності, вибору місця перебування базової організації на територіях з нерозвиненим кримінальним законодавством стосовно організованої злочинності і т. ін.;

5) закінчення холодної війни, руйнування залізної завіси, зникнення тотального контролю за людьми в постсоціалістичних країнах відкрили можливості не лише для легального, але й для «чорного» підприємництва і ці країни широко використовуються як транзитні території і нові ринки збуту незаконних товарів і послуг, а також як джерела постачання контрабандних товарів, особливо хімічних і радіоактивних речовин;

6) утворення багатонаціональних мегаполісів, що є центрами ділової активності й елементами світової економічної системи, що виконують важливу роль у переміщенні грошових коштів і законних товарів, уміло використовується як перевалочні бази для заборонених

товарів і фінансових розрахунків ОЗУ, простежити діяльність яких практично неможливо;

7) демократичні перетворення, що відбуваються у багатьох країнах, пов'язані з руйнуванням колишніх систем контролю і повільним становленням адекватного демократичного регулювання, із суверенізацією й автономізацією регіонів, політичною та економічною нестабільністю, як правило, супроводжуються значним послабленням боротьби зі злочинністю, особливо з транснаціональною, що також ураховується і використовується ОЗУ;

8) розширення міжнародних контактів, торгівлі, комунікацій і телерадіоінформації, що залучають людей до культури інших народів, сприяє поширенню кримінальних стандартів життя, створенню нових ринків збуту незаконних товарів і послуг («живий товар», наркотики, зброя, азартні гри, секс-бізнес і т. ін.), що входять у сферу діяльності злочинних організацій;

9) швидке зростання нових споживчих товарів і послуг, поширення психології суспільства споживання і філософії «життя одним днем», комерціалізація життя і громадських стосунків сприяють у країнах з низьким рівнем життя поширенню корупції серед держслужбовців, що є однією з умов існування транснаціональних ОЗУ.

Список використаних джерел: 1. Усенко О. В. Торгівля жінками як прояв кримінального бізнесу / О. В. Усенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2006. – № 13 – С. 73–80. 2. Грабазій І. А. Оперативно-розшукова модель злочинної діяльності організованих злочинних груп, які займаються торгівлею людьми / І. А. Грабазій // Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 21 верес. 2012 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 62–66. 3. Відомості про кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 149 КК України, за період поточного року з 01.01.2014 по 31.08. 2014 в розрізі регіонів / МВС України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/doccatalog/document?id=1216180>. – Назва з екрана. 4. Левченко К. Б. Торгівля жінками в Україні – порушення прав людини та загроза національній безпеці / К. Б. Левченко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Жінки за духовну безпеку суспільства», Харків, 11–12 черв. 1999 р. Ч. 1 / НУА ; редкол.: В. І. Астахова та ін. – Харків, 1999. – С. 25–28. 5. Кривошеєв С. Огляд механізмів та заходів правоохоронних органів з протидії торгівлі людьми в Україні / С. Кривошеєв. – Київ : МОМ, 2001. – 207 с. 6. Транснациональная криминальная среда – объект деятельности оперативных аппаратов : учеб. пособие / В. Г. Бирюлькин, В. В. Новиков, В. Л. Райков, С. В. Усенко. – Волгоград : ВА МВД России, 2007. – 80 с. 7. Скулиш Є. Д. Транснаціональна організована злочинність : проблеми визначення та основні ознаки / Є. Д. Скулиш // Держава і право. – Вип. 30. – 2005 – С. 444–451. 8. Лунеев В. В. Преступность XX века. Мировой криминологический анализ / В. В. Лунеев. – М. : Норма, 1997. – 486 с.

Надійшла до редколегії 08.10.2014



Грабазей И. А. Детерминанты преступлений, связанных с торговлей людьми, как разновидности транснациональной преступности

Рассмотрены проблемы борьбы с торговлей людьми как на международном, так и на государственном уровнях. Проведен анализ миграционных процессов в государстве с целью установления трафика «живого товара». Осуществлен сравнительно-правовой анализ международного и национального законодательства в сфере борьбы с торговлей людьми. Обобщены статистические данные иностранных государств и международных организаций с целью выделения основных направлений этого «бизнеса». Исследованы и сформулированы детерминанты торговли людьми как разновидности транснациональной преступности.

Ключевые слова: торговля людьми, транснациональная преступность, миграция, трафик, трансплантация человеческих органов.

Hrabazii I. A. Determinants of crimes related to human trafficking as a form of transnational crime

The article is devoted to the issues of combating human trafficking both at the international and national levels. The analysis of migration processes in the country aiming at establishing the traffic of «live goods». The comparative and legal analysis of international and national legislation in the sphere of combating human trafficking is realized. Statistical data of foreign countries and international organizations in order to highlight the main areas of this «business» is summarized. Based on the analysis of scientific papers of different scientists the author formulated the concept of transnational crime as a social phenomenon of a global nature. It is determined by the functioning of criminal organizations and groups that have an extensive system of branches in other countries and multi-level managing system, using international contacts to keep the constant realization of transactional illegal operations related to the movement of information, money and people across national borders to obtain substantial economic profits. Determinants of human trafficking as a form of transnational crime are researched and formulated.

Keywords: human trafficking, transnational crime, migration, traffic, transplantation of human organs.



УДК 343.627(477)

М. Г. Заславська

ПРОБЛЕМАТИКА ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 137 КК УКРАЇНИ

Досліджено елементи об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 137 КК України. Розглянуто види порушень професійних і службових обов'язків з охорони життя та здоров'я дітей. Визначено зміст суспільно небезпечних наслідків та види причинного зв'язку між діями та наслідками.

© Заславська М. Г., 2014